

Класифікація банківських кредитних операцій дає змогу визначити особливості правового режиму здійснення банківських операцій, особливостей правового статусу банку та його відмінностей від інших фінансових установ, оскільки саме здійснення в сукупності певних видів операцій і дає можливість назвати певну установу банком.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 7.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon3.rada.gov.ua
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Затверджено Постановою правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Сухарський В.С. Економічний словник-довідник / В.С. Сухарський. – Тернопіль: Богдан, 2002. – 328 с.
5. Спьяк Г.І. Облік і аудит у банках / Г.І. Спьяк, Т.І. Фаріон. – К.: Атіка, 2004. – 328 с.
6. Облік і аудит у банках: навч. підруч. / О.Г. Коренева, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Євченко, О.В. Карпенко; за ред. О.Г. Коренева, Н.Г. Слав'янська. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 493 с.
7. Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік у банках України. / Л.М. Кіндрацька. – К.: КНЕУ, 2001. – 636 с.
8. Воробець Л.В. Поняття банківського кредиту та кредитних операцій банку / Л.В. Воробець // Право України. – 2002. – № 12. – С. 62-65.
9. Литвин Н.Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) / Н.Б. Литвин. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 608 с.
10. Грабар І. Кредитні операції: поняття, види й юридичні підстави їх здійснення / І. Грабар // Фінансове право. – 2015. – № 4. – С. 64-68.
11. Сирота А.І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція» / Сирота А.І. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки – 2014. – Випуск 4. Том 2. – С. 127-130.

УДК 502.13:658.7:338.47

Кислий В.М.
кандидат економічних наук,
професор кафедри управління
Сумського державного університету

Жарик Т.І.
асистент кафедри управління
Сумського державного університету

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО КЛАСТЕРА

Статтю присвячено науково-методичним основам формування еколого-орієнтованих транспортно-логістичних кластерів. Розглянуто кластерний підхід із позицій екологізації логістичних процесів. Запропоновано визначення еколого-орієнтованого транспортно-логістичного кластеру. Сформульовані мета, завдання, принципи діяльності. Визначено етапи створення кластера.

Ключові слова: логістичний процес, кластерний підхід, транспортно-логістичний кластер, екологізація логістичних процесів.

Кислий В.М., Жарик Т.І. НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКОГО КЛАСТЕРА

Статья посвящена научно-методическим основам формирования эколого-ориентированных транспортно-логистических кластеров. Рассмотрен кластерный подход с позиций экологизации логистических процессов. Предложено определение эколого-ориентированного транспортно-логистического кластера. Сформулированы цель, задачи, принципы деятельности. Определены этапы создания кластера.

Ключевые слова: логистический процесс, кластерный подход, транспортно-логистический кластер, экологизация логистических процессов.

Kyslyi V.M., Zharyk T.I. SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASICS OF FORMING OF ENVIRONMENTAL TRANSPORT AND LOGISTICS CLUSTERS ABSTRACTS OF THE ARTICLE

The article deals with the scientific and methodological basics of forming of environmental transport and logistics clusters. The cluster approach is analysed in terms of the greening of logistical processes. The definition to the environmental transport and logistics cluster is suggested. The main goal, tasks and principles of the activity are formulated. The stages of the creation of clusters are singled out.

Keywords: logistics process, cluster approach, transport and logistics cluster, greening of logistical processes.

Постановка проблеми. Інтернаціоналізація виробництва, посилення географічного розподілу праці та загострення конкуренції в сучасних умовах обумовлюють підвищення значення логістики як діяльності з управління матеріальними, фінансовими, інформаційними та сервісними потоками в різних сферах бізнесу. Логістика передбачає оптимізацію функціонування економічних систем, зорієнтована на використання синергетичних ефектів,

спрямована на мінімізацію сукупних витрат у процесі руху матеріальних потоків. Водночас зростання масштабів виробництва зумовлює різке збільшення інтенсивності матеріальних потоків, що, своєю чергою, призводить до підвищення негативного впливу на довкілля і, як наслідок, викликає стрімке погіршення його стану. Одним зі шляхів вирішення екологічних проблем логістики є застосування кластерного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних, методичних та практичних питань щодо оцінки впливу логістичної діяльності на навколишнє природне середовище, екологічного управління ланцюгами поставок, розвитку зворотної логістики, формування корпоративних екологічних стратегій та зменшення негативних екологічних наслідків вантажних перевезень та складської діяльності присвячені праці багатьох відомих вітчизняних та закордонних учених: Н.В. Пахомової, І.Г. Смирнова, С.І. Сергєєва, Т.М. Скоробогатової, С. Абухадера, Г. Джонсона, А. Маккінона, К.В. Огдена, Ж.-П. Родріге, Б. Слека, К. Комтоїса, Дж. Стока, П. Мерфі, Р. Поїста, Дж. Янга, Е. Танігучі, Р. Томпсона, Р. Тіббен-Лембка тощо.

Не применшуючи значущість і цінність проведених досліджень, на сьогодні все ще невирішеними як у теоретико-методологічному, так і в практичному плані є питання комплексної екологізації логістичних процесів. Необхідне подальше осмислення еколого-економічної сутності логістичних процесів у контексті реалізації концепції сталого розвитку. Значної актуальності при цьому набуває вдосконалення науково-методичних підходів щодо формування основ створення та застосування організаційно-економічного механізму екологізації логістичних процесів.

Мета статті полягає у поглибленні науково-методичних основ екологізації логістичних процесів шляхом формування еколого-орієнтованих транспортно-логістичних кластерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні традиційний розподіл економіки на сектори стає неактуальним, набули значного поширення принципи взаємодії та співробітництва в мережі будь-якої галузі людської діяльності – науці, промисловості, транспорті, сільському господарстві, а мережева економіка об'єднала у кластери технології, інфраструктуру, людські ресурси. Кластер є прикладом системи виробництва, що функціонує в умовах глобальної конкуренції. Концепція кластеру використовується в різноманітних цілях: для підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств, проведення допоміжних колективних досліджень, раціоналізації промисловості, впровадження системи управління навколишнім середовищем тощо. В епоху глобалізації кластер – це сукупність сконцентрованих на певній території підприємств, що отримують вигоди від власної взаємодії.

Кластерний підхід широко використовується у різних країнах. Як оцінюють експерти, наразі кластеризацією охоплено вже більш ніж 50% існуючої економіки провідних країн світу (наприклад, понад 61% промислової продукції США виробляється в рамках 380 кластерів, що консолідують діяльність як великих, так і малих фірм, які забезпечують робочими місцями 57% працездатного населення США). Повністю охоплені кластеризацією господарські комплекси Данії, Фінляндії, Норвегії, Швеції, економіки яких вважаються найбільш конкурентоспроможними у світі [1].

Застосування кластерного підходу до екологізації логістичних процесів є одним зі шляхів вирішення екологічних проблем. Формування еколого-орієнтованих транспортно-логістичних кластерів, на нашу думку, може стати ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зменшення шкідливого впливу на довкілля.

Відповідно до проекту «Концепції створення кластерів в Україні», транспортно-логістичні кластери включають комплекс інфраструктур і компаній,

які спеціалізуються на зберіганні, супроводженні і доставці вантажів та пасажирів. Кластер може включати також організації, які обслуговують об'єкти портової інфраструктури; компанії, які спеціалізуються на морських, річкових, наземних, повітряних перевезеннях; логістичні комплекси тощо. Транспортно-логістичні кластери розвиваються в регіонах, які мають значний транзитний потенціал [2].

Особливість еколого-орієнтованого транспортно-логістичного кластеру полягає у вирішенні двох основних завдань: економічного (підвищення ефективності логістичної діяльності) та екологічного (забезпечення раціонального використання природних ресурсів, зменшення негативного впливу логістичної діяльності на навколишнє природне середовище).

Виходячи з цього, під еколого-орієнтованим транспортно-логістичним кластером (ЕОТЛК) слід розуміти сконцентроване на певній території об'єднання суб'єктів господарювання, що спеціалізуються на наданні логістичних послуг, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій, яке забезпечує ефективне управління логістичними процесами на основі реалізації принципів екологічно сталого розвитку.

Для формування ЕОТЛК необхідно здійснити вибір логістичних підприємств і логістичних ланцюжків, що охоплюють суміжні галузі та забезпечують розвиток стратегічних регіональних пріоритетів. Процес інтеграції ізольованих логістичних підприємств у кластер доцільно провести в два етапи. На першому етапі утворюється асоціація – проміжна форма об'єднання суб'єктів господарювання, які добровільно погоджуються проводити свою діяльність, спираючись на ідеологію співпраці. На другому етапі асоціація перетворюється в повноцінний кластер.

Діяльність ЕОТЛК здійснюється на основі укладання партнерських угод між різними транспортно-логістичними підприємствами в рамках кластеру для надання комплексних послуг споживачам, розробки системи взаємодії, створення єдиної логістичної бази даних для оптимального вибору маршрутів перевезення вантажів та пасажирів і аналізу всіх наданих транспортних послуг.

Діяльність кластеру має ґрунтуватися на розроблених та затверджених організаційних документах відносно його створення та функціонування (договір про створення кластеру, угода про вступ до кластеру, положення та правила функціонування кластеру, положення про взаємозалежність учасників кластеру, норми та правила взаємодії учасників кластеру тощо). Основним документом, що регламентує діяльність ЕОТЛК, має стати договір про створення кластеру, який обов'язково повинен містити такі пункти як: загальні положення, цілі та завдання діяльності, напрямки діяльності, організаційно-правова основа діяльності, права та обов'язки учасників кластеру.

Створення ЕОТЛК передбачає такі етапи:

- 1) виникнення ідеї та обґрунтування необхідності створення кластеру;
- 2) визначення регіону (території) для створення кластеру на основі оцінки його конкурентного потенціалу в логістичній сфері;
- 3) розробка організаційної структури кластеру;
- 4) формування системи управління кластером;
- 5) оцінка ефективності функціонування кластеру.

Практична реалізація цих етапів може здійснюватися кількома шляхами:

– емпіричним – проектування ЕОТЛК на основі аналізу стану навколишнього природного середовища і визначення ступеню негативного впливу логістичної діяльності на нього (екологічної складової);

– теоретичним – проектування ЕОТЛК на основі аналізу закономірностей успішного застосування господарюючими суб'єктами заходів, що зменшують екодеструктивні дії та визначення технології організації логістичної діяльності з використанням класифікації.

Кластер може формуватися на основі самоорганізації в результаті природної інтеграції та кооперації підприємств або за допомогою регіональної та муніципальної влади. Важливу роль в організації ЕОТЛК повинні виконувати органи місцевого самоврядування, адже саме вони можуть ефективно організувати відповідні контакти між учасниками кластеру, враховуючи їх просторове розміщення, спеціалізацію господарської діяльності та господарські зв'язки між логістичними підприємствами (організаціями). Така організаційна робота також сприятиме виникненню довіри між ймовірними учасниками кластеру.

Розглянемо етапи створення ЕОТЛК.

На першому етапі визначають мету створення, завдання, масштаби діяльності та обґрунтовують необхідність створення ЕОТЛК.

Мета створення ЕОТЛК полягає в ефективному управлінні логістичними процесами з метою просування на ринок якісних транспортно-логістичних послуг з мінімальною шкодою навколишньому природному середовищу.

У межах кластеру необхідно забезпечити досягнення прогресивного розвитку транспортно-логістичного комплексу регіону, створення інноваційного інформаційного центру в регіоні, здатного використовувати сучасні новітні технології глобального контролю переміщення вантажів з урахуванням зниження негативного впливу на довкілля. Учасники кластеру збільшують темпи впровадження екологічних інновацій, визначають напрям і характер їх використання і саме тому створюють фундамент стійкого економічного зростання регіону на стратегічну перспективу.

Виходячи з мети, необхідно сформулювати економічні та екологічні завдання кластеру.

Економічні завдання ЕОТЛК полягають у:

- підвищенні конкурентоспроможності та ефективності підприємств – учасників кластеру;
- сприянні розвитку галузевої спеціалізації регіону;
- нарощуванні обсягів надання логістичних послуг для задоволення місцевого, вітчизняного ринку та формуванні експортного потенціалу;
- створенні додаткових робочих місць;
- збільшенні відрахувань до бюджетів різних рівнів.

Екологічні завдання ЕОТЛК полягають у:

- управлінні матеріальними потоками на основі впровадження принципів концепції екологічно сталого розвитку;
- досягненні екоефективності товарів та послуг (принцип екологічної ефективності пов'язує захист навколишнього природного середовища з технічною та економічною ефективністю);
- створенні «екологічно дружньої» інфраструктури (автомобільних та залізничних доріг, річкових, морських та аеропортів, об'єктів придорожного сервісу – пунктів харчування, торгівлі, готелів, автостоянок, об'єктів реклами, складів та розподільчих центрів, логістичних терміналів, а також удосконалення механізму екологізації будівництва, ремонту й обслуговування доріг, їх раціональне використання);
- проведенні кількісної та якісної оцінки загального та локального споживання природних ресур-

сів під час управління логістичними процесами та покращанні умов їх використання;

– нормуванні та моніторингу рівня антропогенного впливу логістичної діяльності, насамперед об'єктів транспорту, на довкілля;

– використанні методів екологічної профілактики функціонування об'єктів транспорту шляхом реалізації природоохоронних заходів та впровадження відповідних технологій;

– стимулюванні інноваційної діяльності та впровадження екологічних інновацій у логістичну діяльність;

– загальному зниженні негативного впливу логістичних процесів на навколишнє природне середовище за рахунок екологічно орієнтованої політики захисту довкілля.

Другий етап створення ЕОТЛК передбачає проведення досліджень щодо визначення конкурентного потенціалу регіону в логістичній сфері. Для цього проводять аналіз конкурентної стійкості, тобто визначення ринкової позиції галузі регіону, та аналіз наявності та складу ресурсної бази, необхідної для забезпечення конкурентоспроможності підприємств регіону в логістичній галузі, тобто умов конкурентної сталості.

Аналіз конкурентної стійкості полягає у визначенні значень показників, що відображають конкурентну стійкість логістичної галузі в регіоні, та потенціал його кластеризації: коефіцієнту локалізації, коефіцієнту виробництва логістичних послуг на душу населення та коефіцієнту спеціалізації регіону. Якщо розраховані показники більше або дорівнюють одиниці, то логістична галузь виступає як галузь ринкової спеціалізації і створення кластеру є можливим.

Аналіз наявності та складу ресурсної бази, необхідної для забезпечення конкурентоспроможності регіону у сфері логістики полягає у визначенні значень показників, що характеризують: фактори виробництва (наявність та доступність природних, трудових, фінансових, матеріальних ресурсів); попит на внутрішньому ринку щодо логістичних послуг; конкурентоспроможність галузей-постачальників або інших супутніх галузей у даному регіоні; фактори, що мотивують формування ефективних стратегій організації й управління підприємствами та конкуренцією на внутрішньому ринку [3, с. 67–68].

Третій етап створення ЕОТЛК передбачає: розробку організаційної структури кластеру, визначення принципів функціонування, ядра кластеру та складу учасників, визначення потенційних переваг від взаємодіяльності та затвердження документів щодо діяльності кластеру.

ЕОТЛК створюється та функціонує на основі загальних принципів:

- демократичності (інтеграція здійснюється з урахуванням інтересів учасників кластеру на основі добровільності);
- географічної близькості (учасники кластеру знаходяться в межах окремого міста, району, області);
- кооперації (взаємодія між учасниками всередині кластеру сприяє отриманню синергетичного ефекту);
- рівноправності та відповідальності (учасники кластеру об'єднуються і функціонують на основі рівності прав та відповідальності за свою діяльність, враховуючи економічні та екологічні інтереси людини і суспільства);
- ефективності (оцінка ефективності діяльності учасників кластеру дасть змогу визначити, наскільки

управління кластером відповідає досягненню стратегічних цілей, урахуваючи охорону навколишнього природного середовища та раціональне природокористання);

- ресурсної забезпеченості (обмін інформаційними, матеріальними, правовими ресурсами);
- інноваційності (розвиток на основі інновацій, у тому числі екологічних, сприяє досягненню стратегічних цілей кластеру);
- системності (наявності чіткої логічної структури кластеру, повноти та взаємозв'язку всіх його учасників);
- перспективності (наявності стратегії та поетапність розвитку кластеру).

Із точки зору побудови організаційної структури ЕОТЛК можна розглядати як систему взаємодії ядра кластера та внутрішнього і зовнішнього середовища.

Ядро ЕОТЛК становить підприємство (група підприємств), яке за власною ініціативою або за державної чи регіональної підтримки впроваджує екологічні інновації в управління логістичними процесами та має відповідний еколого-орієнтований логістичний центр. Еколого-орієнтований логістичний центр є проміжною ланкою між регіоном і учасниками кластеру, виконуючи координаційні, адміністративні, консультаційні функції щодо регулювання інтенсивності перевезень та управління товарно-матеріальними запасами, ефективного використання транспортних засобів, раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів тощо.

Внутрішнє середовище ЕОТЛК являє собою сукупність підприємств та інфраструктури, що безпосередньо взаємопов'язані з ядром кластеру. Також воно включає обслуговуючі організації, які виконують функції із забезпечення стабільної роботи учасників кластера і кластера в цілому. Головним чином, це стосується функціонування сервісної інфраструктури (ремонтно-сервісні підприємства – станції технічного обслуговування, автомийки, АЗС, постачальники запчастин тощо).

Зовнішнє середовище ЕОТЛК складається із сукупності суб'єктів, діяльність яких спрямована на забезпечення сприятливих умов для підтримки діяльності учасників кластеру.

Наведену структуру кластеру потрібно розглядати з точки зору його потенційної ролі як суб'єкта регіональних відносин із реалізації принципів екологічного сталого розвитку.

Четвертий етап створення ЕОТЛК полягає у розробці стратегії кластеру, визначенні джерел та обсягів фінансових ресурсів, а також можливих обсягів державної та регіональної підтримки.

Розробка стратегії кластеру потрібна для реалізації конкурентних переваг його учасниками. Кожному етапу життєвого циклу кластера відповідає певна стратегія: етапу створення – проектна стратегія (включає постійне планування цільових програм, що реалізують учасники кластеру), етапу становлення – процесна стратегія (відображає заплановані в межах кластеру процеси), етапу стабільного функціонування – об'єктна стратегія (передбачає високий рівень менеджменту учасників, високий ступінь їх взаємодовіри, готовність до розкриття стратегічної інформації), етапу розвинутого функціонування – середовищна стратегія (визначає формування формальних і неформальних норм, правил, традицій, що регламентують поведінку учасників кластеру). Кожна з цих стратегій повинна включати: стратегію поведінки на ринку послуг; стратегію поведінки на ринку факторів виробництва; стратегію вибору та

оновлення технологій; інтеграційну стратегію (поведінка у сфері злиття, поділу, поглинання, квазіінтеграції); фінансово-інвестиційну, соціальну, управлінську стратегії; стратегію формування корпоративного менталітету та культури; когнітивну стратегію (придбання, створення, акумуляція та зберігання знань), утворюючи цілісну, всебічну і повну стратегію кластеру [4, с. 22–23].

На п'ятому етапі створення ЕОТЛК проводиться оцінка ефективності його функціонування. Надати об'єктивну оцінку ефективності можна за умов комплексного використання сукупності взаємопов'язаних і узгоджених критеріїв: економічних (економічні індикатори – продуктивність праці, фондівіддача, матеріалоємність, ефективність використання всієї сукупності виробничих витрат, інтегральний показник економічної ефективності діяльності кластера); соціальних (показники зростання кількості зайнятих, зростання заробітної плати, підвищення рівня освіти та кваліфікації робітників тощо); екологічних (показники зниження викидів шкідливих речовин, обсягів використання природних ресурсів, збереження якості водних об'єктів, захисту берегових смуг, збереження екосистем та біологічного різноманіття, зниження величини еколого-економічних збитків тощо). У процесі оцінки ефективності функціонування кластеру можуть використовуватися показники: якісні та кількісні (визначення критеріїв оцінки і показників ефективності виробничих процесів і всього суспільного виробництва); екстенсивні (зростання чисельності робітників, подовження робочого дня, кількісне розширення старої техніки) та інтенсивні (зростання продуктивності праці, наукова організація виробництва і праці, науково-технічний прогрес, підвищення якості продукції, режим економії); специфічні (параметри, обґрунтовані регіональним розміщенням, галузевою специфікою та організаційною будовою кластера). Еколого-економічна ефективність створення та функціонування ЕОТЛК полягає в тому, щоб за комплексного підходу на кожен одиницю витрат домогтися істотного збільшення прибутку, ніж за функціонування кожного підприємства окремо за зменшення еколого-економічного збитку від негативного впливу логістичної діяльності на довкілля.

Висновки. Питання підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку є одним із найактуальніших для України, а кластеризація виступає одним зі шляхів розбудови економіки та підтримки її на належному рівні в системі світових господарських відносин. Зважаючи на те, що логістична галузь відіграє важливу роль у суспільному виробництві нашої країни, формування ЕОТЛК матиме велике соціальне, екологічне та економічне значення. Вигоди полягають у формуванні сучасної «екологічно чистої» логістичної інфраструктури, що відповідає міжнародним стандартам, і, як результат, призведе до активізації залучення інвестицій, забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів розміщення кластерів та зменшенні антропогенного навантаження на довкілля.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.

1. Ринкова економіка на основі виробничих кластерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/blog/2012/04/rinkova-ekonomika-na-osnovi-virobnichikh-klasteriv/>.
2. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення кластерів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=121164.

3. Андерсон В. Регіональна конкуренція як фактор соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації / В. Андерсон // Агора. Подолання розбіжностей – розвиток особливостей. Вип. 4. – К.: Стило, 2006. – С. 66–72.
4. Клейнер Г.Б. Синтез стратегии кластера на основе системно-интеграционной теории / Г.Б. Клейнер, Р.М. Качалов, Н.Б. Нагрудная [Электронный ресурс]. – Режим доступа: kleiner.ru/wp-content/uploads/2014/12/Cintez-strategii-klastera.pdf.

УДК 338.467:504.75.06

Мариняк Б.Б.

аспірант

*Института економіки природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України*

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГАЗОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

У статті аналізується газове господарство України та основні показники його діяльності в рамках еколого-економічної безпеки. Здійснено аналіз структури та динаміки газифікації за типами населених пунктів, визначено тенденції зміни протяжності газових мереж. Проведено оцінку динаміки відпуску природного та зрідженого газу за категоріями споживачів.

Ключові слова: газове господарство, газифікація, загрози, еколого-економічна безпека.

Мариняк Б.Б. ОЦЕНКА ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГАЗОВОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

В статье анализируется газовое хозяйство Украины и основные показатели его деятельности в контексте эколого-экономической безопасности. Проведен анализ структуры и динамики газификации по типам населенных пунктов. Определены тенденции изменения протяженности газовых сетей, проведена оценка динамики отпуска природного и сжиженного газа по категориям потребителей.

Ключевые слова: газовое хозяйство, газификация, угрозы, эколого-экономическая безопасность.

Maryniak B.B. ASSESSMENT OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE GAS SECTOR

In the article, the gas economy of Ukraine and the main indicators of its activity in the context of environmental and economic security are analyzed. It's made assessment of the structure and dynamics of the types of gasification of settlements, set trends in the extent of gas networks, evaluated the dynamics of supply of natural gas and liquefied categories of consumers. It's proposed priority actions of environmental and economic policies to ensure security in the future.

Keywords: gas economy; gas; threats; environmental and economic security.

Постановка проблеми. Одним із важливих елементів системи життєзабезпечення населення є газове господарство. Природний газ став універсальним паливом як для населення, так і для промислового та електроенергетичного комплексів. В Україні природний газ є стратегічно важливим для функціонування економіки країни та має особливе значення у внутрішній і зовнішній політиці держави. Разом з тим економічна ефективність використання природного газу в промисловості та побутовому секторі залишається дуже низькою. Екологічні наслідки розширення газової мережі та функціонування газового господарства країни в цілому теж мають негативний відтінок. Таким чином, дослідження еколого-економічної безпеки газового господарства України та обґрунтування його подальшого розвитку є важливим та актуальним на сьогодні науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми еколого-економічної безпеки України розглядаються багатьма українськими та зарубіжними вченими. Серед українських вчених, які займалися дослідженням проблем житлово-комунального господарства та окремими аспектами еколого-економічної його безпеки, слід назвати З. Герасимчука, О. Димченко, Т. Качала, Б. Кіндюка, Г. Коваленка, О. Малюту, А. Скороика, В. Студінського, О. Тищенко, О. Перькова, О. Поважного, О. Шевську, Н. Ходька, В. Хомка та інших. Питання управління раціональним використанням енергоресурсів у житлово-комунальному господарстві висвітлені в таких наукових працях зарубіжних вчених-економістів, як Е. Смелофа, П. Асмуса, А. Ловінса, П. Фокс-Пеннера. Особливості трансформаційних процесів у газопос-

тачальному господарстві України досліджені у працях Д. Андрощука, І. Божинського, О. Гарматюк, О. Гречка, Б. Охримюк, І. Пономарчук, В. Сідак, О. Склярєнко та інших. Аналіз наукових праць свідчить, що кількість публікацій, які б охоплювали весь спектр проблематики еколого-економічної безпеки газового господарства, є достатньо обмеженою.

Метою статті є проаналізувати газове господарство України в контексті еколого-економічної безпеки, охарактеризувати стан галузі та її динаміку, визначити проблеми та загрози, запропонувати напрями гарантування еколого-економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток газового господарства України характеризується функціонуванням газових мереж та іншої інфраструктури, схемою постачання газу, організацією газового ринку тощо. Згідно з Законом України «Про ринок природного газу», постачання газу до кінцевого споживача здійснюється газопостачальними підприємствами за допомогою газотранспортних та газорозподільних підприємств (див. рис. 1). Газопостачальне підприємство – суб'єкт господарювання, який здійснює постачання природного газу, маючи відповідну ліцензію [1]. При цьому газотранспортні та газорозподільні підприємства не можуть бути постачальниками, тобто самостійно продавати природний газ. Таким чином, природний газ рухається газотранспортною мережею у газорозподільну.

Газотранспортне підприємство здійснює транспортування газу лише газотранспортною мережею, що охоплює магістральні трубопроводи високого тиску. Тому в таких умовах газ не може постачатись споживачам комунально-побутового сектору. Для пере-